

Lastenraamatut raamattumielikuvien muokkaajina

KAISA PUUSTINEN

RAAMATUSTA LASTENRAAMATTUUN

Kristillisen perinteen piirissä kasvavat lapset saavat usein ensikosketuksen Raamatun kertomuksiin lastenraamattujen kautta.¹ Lastenraamatut ovat kuvitettuja raamatunkertomuskirjoja, joissa Raamatun kertomukset on muokattu lapsille sopiviksi. Usein nämä lapsille tuotetut versiot Raamatusta ohjaavat sitä, miten lapsi suhtautuu Raamattuun ja raamatunkertomuksiin ja mitä hän ajattelee niistä myös myöhemmin elämässään.² Tästä syystä ei ole yhdentekevää, millaisia lastenraamattujen kertomukset ovat ja millaisina raamatunkertomukset lapsille näyttäytyvät.

Sekularisoituvassa maailmassa Raamatun kertomusperinteen tunteminen voidaan nähdä osana uskonnollista yleissivistystä eli eräänlaisena kansalaistaitona ja oman kulttuuritaustan hallitsemisena. Näiden taitojen ylläpitäminen kuuluu osittain yhteiskunnalle esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja peruskoulun kautta, mutta ennen kaikkea tehtävä lankeaa uskonnollisille yhteisöille ja perheille. Lastenraamattukirjallisuus tukee uskonnollisen yleissivistyksen kehittämistä kaikissa uskonnollisen kulttuurin omaksumista edistävissä yhteyksissä. On todettu, että uskonnon ja kulttuurin vastavuoroisuuden ymmärtäminen on tärkeää moniarvoisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä, ja oman uskonnollisen kulttuurin tunteminen on välttämätöntä, jotta ihminen oppii tunnista-

maan, ymmärtämään ja kunnioittamaan muita kulttuureja ja uskontoja.³ Raamatun kertomusten tunnettuuden vähentyessä on tärkeää, että Raamatun merkitys ja sanoma uskon ja arvojen peruskirjana on selkeä ja ymmärrettävä.

Lastenraamattuvalikoima on tänä päivänä laaja, ja eri ikäisille suunnattua raamattukirjallisuutta on runsaasti. Raamatun kertomukset onkin kristillisessä perinteessä haluttu tuoda myös lasten ulottuville. Tämä edellyttää kuitenkin pohdintaa siitä, miten lastenraamatuissa Raamattua tulisi tulkita ja käyttää. Käytännössä Raamatun tulkinnat vaihtelevat Suomessakin kirkkokunnittain ja opettajakohtaisesti sekä koululaitoksessa että seurakunnissa. Olisi virheellistä pitää monista raamattutraditioista nousevaa lastenraamattukirjallisuutta yhteismitallisena tai tulkinnallisesti ja opetuksellisesti samankaltaisena.

- 1 Tämä katsaus perustuu kirjoittajan toukokuussa 2020 Itä-Suomen yliopistossa tarkastettuun väitöskirjaan ”*Jumala pyörähti pari tanssiaikelta:*” *Lastenraamatut funktionaalisen ekvivalenssin valossa*. Katsauksessa analysoidut kuvat ovat nähtävissä myös värikuvina *Teologisen Aikakauskirjan* lehtiarkistossa www.tatt.fi.
- 2 McKinney 2013, 13.
- 3 Mikkola 2017, 25; Kalliala 2015, 19.

Raamatunkertomuksia on myös muokattu vastaamaan vastaanottajaryhmän ikätason mukaista käsityskykyä. Tässä muutosprosessissa Raamatusta lastenraamatuksi muutamit kertomukset – kuten Nooan arkki, Joonan kala, joulu- ja pääsiäiskertomukset sekä muutamit Jeesuksen opetus- ja vertauspuheet – ovat nousseet muita selkeämmin esille. Lapsille tarjottu Raamatun maailma on seikkailullinen ja usein tunteikas, ja lastenraamattujen kuvituksessa käytetyt tekniikat ja kuviin valitut näkymät luovat kertomuksen lukijalle elävän mielikuvan tapahtumapaikoista, henkilöhahmoista, tunnelmasta ja tapahtumista.

Toisinaan lastenraamatuissa valitut kertomukset onnistutaan esittämään erityisen elävästi ja rikkaasti verrattuna virallisiin Raamatun käännöksiin. Tämä on mahdollista siksi, että lastenraamattuihin ei kohdistu samanlaista painetta perinteisistä tulkinnoista kuin viralliseen Raamatun käännökseen. Osaava lastenraamatuntekijä kykenee luomaan kertomuksiin syvyyttä, joka virallisissa käännöksissä on vahvan tulkintaperinteen vuoksi ehkä karissut pois, samoin humorististen kertomusten huvittavuus on voitu lastenraamatuissa tuoda esiin virallista käännöstä elävämmiin.

Lastenraamattujen kokonaiskertomukset koostuvat tyypillisesti tekstistä ja kuvituksesta. Tekstin määrä ja usein laatuakin ovat samankaltaisia kuin lastenraamattutuotteen kohdeikäryhmälle suunnatussa ei-hengellisessä kirjallisuudessa. Samoin kuvituksissa on usein otettu vaikutteita muusta kohdeikäryhmälle tuotetusta kirjallisuudesta.

TUNNELMA OSANA KERTOMUKSEN TULKINTAA

Kuvituksella on lastenraamatuissa merkittävä tehtävä, sillä sen avulla on mahdollista vaikuttaa kokonaiskertomuksen tulkintaan välittämällä elävästi kertomuksissa esiintyvä tunnelma, huumori tai väkivalta. Kuvituksen merkitys lastenraamattujen kertomusten tulkinnassa onkin kiistaton. Kuvituksella kertomuksen tunnelmaa voi korostaa tai muuttaa, ja tunnelman myötä myös lastenraamatun kertomuksen kokonaisviesti voi näyttäytyä

Kuva 1. Mooses jakaa meren. *Ensiaskel Raamattuun* (2005), 95. Kuvittaja Annabel Spenceley.

tietyssä valossa. Kuvittajat tulkitsevat lähtötekstin tunnelmaa ja viestiä usein eri tavoin, minkä vuoksi lastenraamatuista välittyvät kertomukset voivat yhteisestä peruskertomuksestaan huolimatta olla keskenään erilaisia. Seuraavaksi tarkastelen kuvituksen vaikutusta kertomuksen tulkintaan kolmen jaettua merta esittävän kuvan kautta.

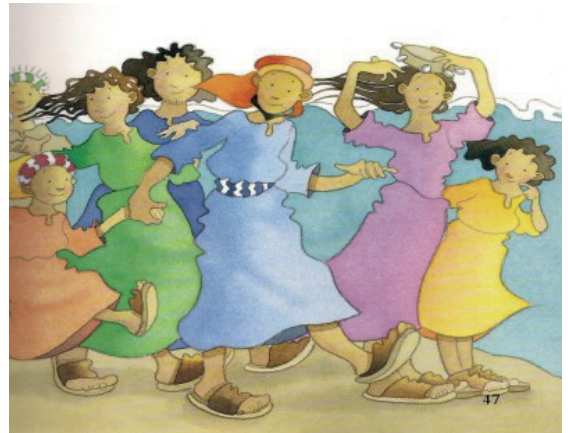
Ensimmäinen kuva viestii voimaa ja tilanteen kiireellisyyttä (kuva 1). Mooseksen kehonkieli kehottaa kansaa kiirehtimään ja mereen juoksevien israelilaisten hahmojen asennoissa näkyy tilanteen poikkeuksellisuus. Esimerkiksi kädet tasapainon vuoksi levällään etenevän miehen hahmo reagoi Mooseksen hätään ja hän ryntää eteenpäin. Kuvassa on vain muutama henkilö, eikä kansan suuruus tule ilmi. Painopiste on sen sijaan Mooseksen kautta välittyvä Jumalan voimassa ja pakenevien israelilaisten hädässä. Veden ja taivaan värit ovat harmahtavat: vesi on kylmää, vaahtopäinä myrskyävää ja vaikeasti hallittavaa. Aurinkoa tai muuta valonlähdettä ei näy, vaan meren yllä on havaittavissa myrsky- tai sadepilviä, jotka varjostavat pakenevien israelilaisten matkaa.

Kuva 2. Israelilaiset Kaislameressä. *Lasten Piipia* (2008), 26. Kuvittaja Tommaso d'Incalci.

Toisen jaettua merta esittävän kuvan tunnelma on pakottava ja alistunut (kuva 2). Monivärinen (ihmis)nauha kulkee korkeiden, vaahtopäisten vesiseinien väliin. Vesi on tummaa ja siinä voi havaita pärskeitä sekä muutamia kaloja. Maalattia on vaalea ja vihreäläikkäinen. Kuvasta välittyvä liike on tasainen, eteenpäin pyrkivä. Massaksi kuvatut ihmiset ovat kerääntyneet tiiviiksi jonoksi hakemaan toisistaan turvaa. Monivärisestä pisteiden muodostamasta jonosta on vaikea hahmottaa yksittäisiä ihmishahmoja tai mikä piste on pää, mikä vaate ja mikä lamm. Kuvaan vasemmalta työntyvä hahmo ei ole yksiselitteinen. Onko kyseessä kallionkieleke, jolta annettiin käsky merelle jakautua ja jonka alta ihmiset marssivat meren pohjaan, vai onko se ennemminkin taiteellisesti tyylitelty Mooseksen käsi, joka jakaa meren?

Kolmannessa meren jakamista esittävässä kuvassa tunnelma on luottavainen ja iloinen (kuva 3). Kuvan hahmot hymyilevät, tamburiinia

Kuva 3. Kaislameressä tanssien. *Pikku Piipia* (2006), 47. Kuvittaja Kristina Stephenson.

soittava nainen välittää käsiensä asennolla viestin tanssimisesta. Kuvan vasemmassa reunassa lasta kädestä pitävän miehen ja tamburiininaisen katseet ovat levolliset. Vasemmalla laidalla tanssiva pitkähiuksinen nainen varmistaa tyynellä eleellään, että miehen taluttama tarmokkaasti ja rauhallisesti etenevä lapsi on mukana. Kuvan oikeassa reunassa oleva lapsi hymyilee hieman hämillisenä. Vaatteiden helmat ja hiukset liehuvat tuulessa, mutta liike ei vaikuta uhkaavalta. Veden väri on vaalea, aurinkoisen meren värinen, ja vaikka veden pinta on piirretty valkoiseksi, ei meri vaikuta myrskyävältä.

Yllä olevat meren jakamiseen liittyvät kuvat osoittavat, miten kuvitustyylit tai kuvaan liitetty tunne ja tunnelma ovat kertomuksen tulkinnan näkökulmasta keskeisiä. Tekstimuotoista kertomusta luetaan ja tulkitaan eri tavoin kunkin kuvan luoman tunnelman mukaisesti.

Raamatun kertomuksen mukaan (2. Moos. 14:21–22) meren jakamiseen meni aikaa ja israelilaiset joutuivat odottamaan yön yli päästäkseen meren poikki. Meren syvyys, kansan kulkemisen jatkuvuus ja peruskertomuksen tunnelma tulevat näkemykseni mukaan parhaiten esiin keskimäisessä kuvassa. Yllä olevat kuvat on esitetty tässä katsauksessa Raamatun alkuperäisen kertomuksen mukaisessa kronologisessa järjestyksessä. Vaikka kuvilla on yhteinen peruskertomus, nii-

den luomat – toisistaan poikkeavat – tunnelmat eivät kuitenkaan muodosta mielikuvaa siitä, että kyseessä olisi sama kertomus ja sen eri vaiheet.

VÄKIVALLAN KUVAT

Monissa Raamatun kertomuksissa esiintyy väkivaltaa. Toisinaan Raamatussa perustellaan väkivalta ihmisten pahuudella, toisinaan väkivalta on Jumalan säättämä rangaistus tai kosto. Joskus Jumalan suosiman kansan on käytettävä väkivaltaa saadakseen voiton vihollisistaan. Myös kristinuskon suurin kertomus Jumalan pojasta ja hänen elämästään ja kuolemastaan on täynnä kipua, ja silti kertomuksen ydinsanomana pidetään Jumalan rakkautta ihmisiä kohtaan. Väkivallan ja rakkauden välisen ristiriidan ymmärtäminen on hankalaa aikuisellekin, ja sen selittäminen on vääjäämättä vaikeaa myös lapselle.

Pahuus, väkivalta ja kuolema sekä näiden kaikkien voittaminen ovat keskeisiä aiheita juutalaiskristillisessä traditiossa, joten niillä on oma paikkansa myös lastenraamatuissa. Pahan, väkivallan ja kuoleman käsittelyä pidettiin ongelmallisena varsinkin 1960–80-luvuilla, jolloin kasvatusta koskevassa julkisessa keskustelussa pinnalle nousi realistista, todellista maailmaa painottava ajattelutapa. Tähän ideologiaan yhdistyi lasten kasvatopsykologinen vapaan kasvatuksen ajatusmalli, joka vaati lapsen varjelua kaikelta pahalta ja mahdollisesti haitallisilta vaikutteilta. Lapsille tuli tarjota mahdollisimman paljon rakkautta ja vapautta, eikä heitä saanut rajoittaa kielloilla tai pelottavilla ja ahdistavilla mielikuvilla. Muutosprosessiin joutuivat niin vanhat sadut kuin myös lastenraamatut, joista tuli siivota pois kaikki, mikä saattaisi ”tartuttaa lapsiin pahuutta” tai mistä he voisivat saada henkisiä ja sielullisia vammoja.⁴ Sittemmin 1990-luvulla sekulaariin lastenkirjallisuuteen on palannut pahuutta ja väkivaltaa käsitteleviä teemoja ja lastenraamattusakin pahuus on uskallettu tuoda jälleen esiin.⁵

Lastenraamattujen kertomuksissa pahuus ja siihen liittyvät aiheet välittyvät voimakkaimmin kuvituksen kautta. Pahuutta, pahansuopuutta, väkivaltaa ja kuolemaa voi kuitenkin ilmentää monella eri tavalla. Pahuus voi tulla esiin ihmishahmojen ilmeissä, asennoissa ja nyrkkiin

Kuva 4. Daniel leijonien luolassa. *Ipanan oma Raamattu* (2008), 18. Kuvittaja Yorgos Sgouros.

puristetuissa käsissä sekä tummana tai kylmänä värityksenä. Pahuuden ja kuoleman suhteen on yhtä oleellista se, mitä ei näytetä, kuin se, mitä näytetään. Raaimmat kohtaukset on mahdollista jättää lapsen oman mielikuvituksen varaan, jolloin kehittyvä kertomuskuvasto vastaa lapsen omaa kapasiteettia käsitellä pahuutta. Seuraavissa kolmessa kuvassa pelkoa, väkivaltaa ja kipua kuvataan eri tavoin eri ikäryhmille.

Neljännessä kuvassa Daniel on leijonien keskellä (kuva 4). Hahmot ovat epätarkat ja ilmeitä on mahdotonta erottaa. Danielin leveä haara-asento voi viestiä vakaasta seisomisesta ja pelottomuudesta. Leijonat ovat pörröisiä ja vaarattoman oloisia karrikoituine piirteineen. Danielin takana, ylävasemmalla olevan leijonaa kuvaavan hahmon päälle asento kertoo siitä, että hahmo on mahdollisesti kiinnostunut Danielista, mutta uhkaa tai leijonien nälkäisyyttä ei voi havaita. Leijonien vaarattomuus kulminoituu Danielin käteen, jolla hän vaikuttaisi silittävän lähinnä olevaa leijonaa. Luolassa ei tunnu olevan mitään hätää, vaikka Raamatun kertomuksessa tulee ilmi, miten leijonille heittämistä pidettiin raakana rangaistuksena. Peruskertomuksessa keskeinen ajatus on rangaistuksen julmuus, mutta pelko tai kuoleman läsnäolo eivät välity tästä kuvasta.

4 Luumi 2002, 75–76.

5 Luumi 2002, 90.

Kuva 5. Jaakobin paini. *Lasten Raamattu värikuvakertomuksin* (2010), 32–33. Kuvittaja Jose Pérez Montero.

Viidennessä kuvassa on käynnissä kamppailu Jaakobin ja muukalaisen välillä (kuva 5). Elekieli ja ilmeet viestivät aggressiosta, kivusta ja voittamisen halusta. Kamppailijat vaikuttavat tasaväkisiltä. Molemmat hahmot seisovat, ja vaikka toisella kamppailijoista onkin vakuuttava ote toisen päästä, ovat he edelleen pystyasennossa. Kamppailijoiden jalat pölyttävät maata, ja vaatteiden ja nauhojen asemoinnissa on liikkeen tai vauhdin tuntua. Väkivalta on kuvassa ilmeistä ja kivuliasta. Peruskertomuksessa (1.Moos. 32:25–27) ei selitetä väkivaltaa lainkaan, vaan muukalainen vain yllättäen ilmestyy painimaan Jaakobin kanssa.

Kuudennessa kuvassa väkivalta ja kipu esitetään brutaalina kokemuksena (kuva 6). Siinä on verta, kyyneliä ja tuskaa, jotka havainnollistetaan katselijalle esitystavan mahdollistamin efektein. Vaikka tämä kuva on selvästi piirretty, sen välittämät tunteet, tunnelmat – ja jopa häivähdyk-

Kuva 6. Ristille naulaaminen. *Manga Messias* (2009), 263. Kuvittaja Kozumi Shinozawa.

kivusta – ovat käsin kosketeltavissa. Ristille naulaamista (Matt. 27:35; Mark. 15:24; Luuk. 23:33; Joh.19:18) ei ole useinkaan lastenraamatuissa kuvitettu, vaan kerronta Golgatalle noususta ja ristillä riippumisesta on yleensä tekstipainotteista. Toisaalta evankelistatkaan eivät kuvaile tapahtumaa teksteissään. Teini-ikäisille tarkoitettussa *Manga Messiaassa* kertomusten kuvittaminen on kuitenkin tarkkaa, ja koska kyseessä on sarjakuvatekniikka, myös ristiinnaulitseminen on haluttu kuvittaa yksityiskohtaisesti.

Kuvassa on liikettä niin lyövässä vasarassa kuin roiskuvassa veressä, ja tuska on tuotu esiin Jeesuksen kasvojen ilmeillä sekä eksplisiittisiksi kirjoitetuilla äänillä. Väkivalta ja kipu ovat vahvasti läsnä, eikä katsojaa säästetä yksityiskohdilta, kuvan ja tapahtuman tunnelataukselta tai rujoudelta.

Mitä olisi Raamattu ilman edellä esitettyjä

väkivaltaisia tapahtumia? Lapsilähtöisyyden ei tarvitse tarkoittaa väkivallatonta Raamatua, mutta aikuisenkin on ehkä hyvä pysähtyä toisinaan miettimään väkivallan mielekkyyttä ja perusteluja – myös Raamatussa. Kivun ja tuskan aiheuttamisella toiselle ihmiselle on Raamatun maailmassakin yleensä jokin syy, eikä kipu tai kuolema koskaan saisi olla itsestäänselvyys. Raamatunkertomusten yleinen tunnettuus länsimaissa mahdollistaa sen, että niissä esiintyvä väkivalta näkyy edelleen monissa sanonnoissa ja kulttuurillisissa ilmiöissä. Nykyään leijonan luola on tosi-tv:tä, ratkomme vaikeita asioita käymällä ”jaakobin painia” tai vaikeina aikoina etsimme mahdollisesti syyllistä henkilöä ”ristiinnaulittavaksi”.

HAUSKA RAAMATTU?

Huumorin käyttäminen uskonnollisessa kirjallisuudessa ei ole itsestäänselvyys. Lopputuloksen hauskuudessa ei saisi olla mitään loukkaavaa tai kertomuksen sanomaa vääristävää. Humoristinen kuvitus tai teksti eivät ole ongelmattomia, vaikka kertomuksessa itsessään olisi huumoria jo alunperinkin. Lastenraamattujen teksteissä huumorin käyttö on tyypillisesti tarkempaa ja varovaisempaa kuin kuvissa. Lastenraamattujen kuvituksessa voidaan rikastuttaa ilmaisua ilman, että kokonaiskertomuksesta tulee rienaava tai väärin ymmärrettävä. Kuvissa on mahdollista liioitella, ylittää ajan ja kulttuurin asettamia rajoja, näyttää epäsovinnaisia liikkeitä, erikoisia mittasuhteita ja asentoja, lisätä kertomukseen kuulumattomia rikastuttavia yksityiskohtia tai inhimillistä eläimiä. Teksti on kuvaa useammin alisteinen tradition painolastille, ja se on myös usein helpommin tuomittavissa joko oikeaksi tai vääräksi. Kuvituksessa taiteilijat voivat ottaa – ja ovat ottaneet – vapauksia, joiden sisällyttäminen kirjoitettuun tekstiin voitaisiin tulkita vääristelyksi.

Joskus on väitetty, että Raamatussa esiintyy kaikkia muita kirjallisuuden lajeja paitsi huumoria. Tämä väite on kuitenkin myös kiistetty.⁶ Virallisissa Raamatun käännöksissä huumorin esiintuominen voi olla ongelmallista, sillä usein raamatunlukija odottaa lukevansa totista teks-

tiä. Lastenraamatuissa huumoria ei kuitenkaan tarvitse piilotella, vaan se on yksi kerronnan muistettavuuden ja viestin välittämisen työkaluista. Toisaalta lastenraamattujen huumori ei ole sidoksissa peruskertomuksessa tunnistettuun tai tunnustettuun huumorinäkökulmaan, vaan huumoria ja huvittavia yksityiskohtia on voitu yhdistää kertomuksiin myös silloin, kun viitteitä huumorista ei peruskertomuksesta ole – ainakaan vielä – löydetty.

Joonan kirjan mahdollinen humoristisuus on Raamatun tunnustetuimpia ja kiistellyimpiä kysymyksiä. Lastenraamattujen kuvituksessa Joonan tarina on usein esitetty humoristisesti, ja Joonan kirja on eksegeetikassa usein tunnistettu satiiriseksi. Lastenraamatuissa satiiria ei kuitenkaan juuri esiinny, sillä lasten käsityskyky ei välttämättä riitä ymmärtämään siinä käytettyjä ilmaisutapoja. Niinpä lastenraamatuissa Joonan kirjan huumori on usein muuttunut hassuksi ja liioittelevaksi.

Perinteiset näkökulmat Joonan kirjaan ovat olettaneet, että siinä kuvataan todellisia tapahtumia. Uudemmissa tutkimuksissa Joonan kirjassa esitettyjä tapahtumia on pidetty mielikuvituksen tuotteena eikä historiallisten tapahtumien kuvauksena. Sen tähtäyspiste ja tarkoitus on ollut kertoa jotain aivan muuta. Joonan kirjan humoristista ja nurinkurista juonta on helpompi analysoida ja pohtia, kun kirjan historiallisen ulottuvuuden merkitystä ei tarvitse huomioida. Joonan kirjan tulkinnat ovat monitahoisia ja ne ovat muuttuneet vuosisatojen kuluessa ja metodien kehittyessä. Joonan kirjan merkityksen, tarkoituksen ja sisällön selvenemisen sijaan sen ydinsanoma vaikuttaa hämärtyneen entisestään.⁷

Lastenraamattujen kuvituksessa Joonan ja kalan kohtaaminen on yksi yleisimmistä aiheista. Monissa kuvissa kuvittaja on päätenyt realistiseen kuvitukseen, mutta myös huumorinäkökulmaa on käytetty. Tästä on esimerkkinä seuraava kuva (kuva 7).

6 Radday & Brenner 1990, 21.

7 Bolin 1997, 63–64.

Kuva 7. Joonan vajoaa aaltoihin. *Fisu-Piblia* (2006), 83. Kuvittajat Alice & Paul Sharp.

Kuvassa Joonan kohtaa suuren kalan aaltojen alla. Kala on karrikoitu ja sen ilme on ihmismäisen hämmästyneenä. Myös Joonan on kuvattu ennemminkin hämmästyneeksi kuin pelokkaaksi. Vaikka tilanne voitaisiin sekä tekstissä että kuvassa esittää vaarallisena ”läheltä piti”-tilanteena, ei kuoleman ja vaaran tuntu tästä kuvasta välity. Itse peruskertomuksessa (Joonan 2:1) kalan ja Joonan kohtaamista aaltojen alla ei kuvailla lainkaan.

Huumoria ilmenee erityisesti kertomusten henkilöihahmojen ilmeissä ja eleissä. Tämän lisäksi huumoria on voitu käyttää esimerkiksi pelottavien tilanteiden tai tapahtumien esittämisessä, kuten kuvassa (kuva 8).

Jeesus opetuslapsineen on joutunut myrskyyn Galilean järvellä (Matt. 8:23–27; Mark. 4:35–41). Vene leijuu tyyliteltyjen ja karrikoitujen myrskyaaltojen yllä. Opetuslapset on kuvattu veneen perään pusertuneeksi hätäntyneeksi joukoksi, josta voi erottaa hahmot, mutta ei yksityiskohtia.

Kuva 8. Jeesus ja opetuslapset myrskyssä. *Ipanan oma Raamattu* (2008), 26. Kuvittaja Yorgos Sgouros.

Muutaman opetuslapsen kädet on kuvattu koholle ilmaisemaan pelkoa ja hätää. Yksi hahmoista on sinkoutunut kovassa merenkäynnissä ilmaan. Vastakohtana opetuslasten hädälle on laivan kokassa aaltojen mukana pomppiva valkopukuinen Jeesus-hahmo, jonka levollisuutta korostavat rennosti pään alle taitetut kädet. Pelottava myrsky muuttuu kuvassa kuin jännittäväksi – mutta hauskaksi – huvipuistokokemukseksi. Kokemus on turvallinen, sillä huvipuistossa ihminen on turvassa jännityksestään huolimatta, ja myrskyssä opetuslapset ovat turvassa juuri Jeesuksen vuoksi. Yllä olevassa kuvassa Jeesus on myrskyn armoilla yhdessä opetuslasten kanssa, mutta huvipuistolaitteen koneenkäyttäjän tavoin hän voi silti rentoutua. Kuvan huumori perustuu liioiteltuun veneen, opetuslasten (varsinkin ilmaan sinkoavan opetuslapsen) ja nukkuvana pomppivan Jeesuksen liikkeeseen. Kertomuksen tekstistä välittyvä hätä ja pelko karnevalisoidaan turhaksi ja sinänsä kuvaa voitaisiin pitää sopimattomana, sillä teksti ja kuva välittävät keskenään ristiriitaisen viestin. Toisaalta kuva kuitenkin välittää tapahtuman sisältöä varsin onnistuneesti.

Kuva 9. Simson ja Delila. *Suomen lasten Raamattu* (2009), 95. Kuvittaja Christel Rönns.

Huumorin istuttaminen raamatunkertomuksiin on monimuotoista. Yllä esitettyjen keinojen lisäksi huvittavuutta ja mieleenpainuvuutta on voitu tehostaa myös erilaisilla yksityiskohdilla sekä esineistöllä, joka ei kuulu kertomuksen aikauteen. Näin tapahtuu seuraavassa kuvassa (kuva 9).

Huumori on tuotu esiin kertomuksen ja ajankuvan ulkopuolelta. Peruskertomus Delilasta ja Simsonista (Tuom. 16) on ennemminkin traaginen kuin hauska, mutta huumorin välityksellä tähän kuvaan on saatu mukaan kertomusta tukevia yksityiskohtia. Simsonin hiusten merkitys ja Delilan yhteydenpito vihollisiin Simsonin selän takana on sisällytetty kuvaan nykyaikaan kuuluvalla esineistöllä (hiustenkuivaaja ja kännykkä), ja yhteydenpidon epäilyttävyys on tuotu esiin shaakalia muistuttavien koirien kautta: toinen koira nukkuu silmät auki ja toinen vain toinen silmä suljettuna. Ajan ja välineistön välinen ristiriita on

informatiivinen ja huvittava. Kuvassa olevilla keinoilla kerronta rikastuu, vaikkakin epätyypillisin tavoin. Kuvitustyyli edellyttää katselijalta kykyä tulkita kertomusta joustavasti. Kuten väkivaltaa sisältävissä kuvissa, myös humorististen kuvien tulkitsemisessa on lapsen ikäkaudella väliä. Esimerkiksi realistisissa kehitysvaiheissa lapsen voi olla vaikea sisällyttää samaan kertomukseen ja kuvitukseen sekä muinaisia tapahtumia että nykyaikaista esineistöä.⁸

KUVITUKSEN MERKITYS RAAMATUNTULKINNASSA

Kun lastenraamattuja on käännetty suomeksi, kuvitus on säilynyt alkuperäisenä.⁹ Kuvakirjan kääntäjän on täytynyt ottaa huomioon sekä lähde-teksti että tekstiin liittyvä kuvitus, sillä käänös ei saa olla ristiriidassa kuvan kanssa. Visuaalista lukutaitoa pidetään helposti itsestäänselvyytenä ja kuvan välittämiä viestejä toissijaisena tapana välittää informaatiota.¹⁰ Kuitenkin juuri kuvitus luo ja muokkaa tekstiin liittyviä mielikuvia varsinkin lukutaidottoman vastaanottajajoukon keskuudessa.

Kuvituksen merkitys Raamatun kertomusten välittäjänä ja elävöittäjänä lastenraamatuissa on kiistattoman tärkeä välittyvien kokonaiskertomusten näkökulmasta. Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, etteivät lastenraamattujen kertomukset ole keskenään samanlaisia silloinkaan, kun ne pohjautuvat samaan Raamatun peruskertomukseen, vaan lastenraamattujen esitystavat ja näkökulmat vaihtelevat. Vaihtelua on sekä väkivallan esittämisessä että huumorin käytössä kerronnassa ja kuvituksessa. Väkivallan, pelon ja vaaran elementit ovat usein selkeästi osa peruskertomusta, mutta huumoria käytetään tehokkeinona myös silloin kun peruskertomus ei anna siihen viitteitä. Lastenraamattujen myötä Raamatun kertomusperinne muokkautuu tun-

8 Puustinen 2020, 33.

9 Ippolito 2008, 86.

10 Oittinen 2008, 176.

nelmien, tulkintojen ja mielikuvien kautta. Toisinaan kertomukset rikastuvat, mutta joskus ne köyhtyvät tai muuttuvat tunnistamattomiksi – tai jopa vääristyvät. Näin myös kertomusten yleinen tunnettuus muuttuu.

Lastenraamattujen tulkinnat Raamatun kertomuksista heijastelevat mahdollisesti peruskertomusten omaa moniäänisyyttä. Tästä moniäänisyydestä huolimatta lastenraamatut ovat osa raamattutraditiota niin kääntämisen kuin tulkinnankin näkökulmista. Näin ollen lastenraamattujen rooli kertomusten välittäjinä on syytä ottaa huomioon muuttuvaa kristillisyyttä ja kulttuurimaailmaa tutkittaessa.

TT Kaisa Puustinen on Itä-Suomen yliopiston teologian osaston soveltavien opintojen yliopisto-opettaja sekä avoimen yliopiston teologisten aineiden suunnittelija.

• kaisa.puustinen@uef.fi

LASTENRAAMATUT

- Davies, Rhona (2008). *Lasten Piplia*. Kuvitus Tommaso d'Incalci. Suomentanut Elina Takala. Helsinki: Kustannus Oy Arkki. [Alkuperäisteos: *Classic Bible Stories* (2007). Hertfordshire: Anno Domini Publishing.]
- de Graaf, Anne (2010). *Lasten Raamattu värikuvakertomuksin*. Kuvitus José Pérez Montero. Suomentanut Oili Aho. Ryttylä: Kustannus Oy Uusi Tie. [Alkuperäisteos: *The 406p: Childrens Bible* (1992). Kööpenhamina: Scandinavian Publishing House.]
- Harrast, Tracy (2006). *Fisu-Piblia*. Kuvitus: Alice & Paul Sharp. Suomentanut Eeva Kallinen. Keuruu: Aikamedia Oy. [Alkuperäisteos: *Guess What? Story Bible* (2004). Oxford: Lion Hudson plc.]
- Heinimäki, Jaakko (2009). *Suomen lasten Raamattu*. Kuvitus Christel Rönns. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- James, Bethan (2008). *Ipanan oma Raamattu*. Kuvitus: Yorgos Sgouros. Suomentanut Mervi Pöntinen. Helsinki: Kustannus Oy Arkki. [Alkuperäisteos: *The Toddler Bible* (2007). Hertfordshire: Anno Domini Publishing.]
- Kumai, Hidenori (2009). *Manga Messias*. Kuvitus Kozumi Shinozawa. Suomentanut englanninkielisestä laitoksesta Marika Villikka. Helsinki: Suomen Pipliaseura. [Alkuperäisteos: *Manga Messiah* (2006). Carol Stream, IL: Tyndale.]
- Taylor, Kenneth N. (2005). *Ensi askel Raamattuun*. Kuvitus Annabel Spenceley. Suomentanut Mervi Pöntinen. Kauniainen: Perussanoma. [Alkuperäisteos: *The Bible in Pictures for Little Eyes* (1956). Chicago, IL: Moody Press.]
- Toulmin, Sarah (2006). *Pikku Piplia*. Kuvitus Kristina Stephenson. Suomentanut Eeva Saarimaa. Helsinki: Suomen Pipliaseura yhteistyössä Aikamedia Oy:n kanssa. [Alkuperäisteos: *Baby Bible* (2006). Oxford: Lion Hudson plc.]

KIRJALLISUUS

- Bolin, Thomas M. (1997). *Freedom beyond Forgiveness: The Book of Jonah Re-examined*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Ippolito, Margherita (2008). The Relationship between Text and Illustrations: Translating Beatrix Potter's Little Books in Italian. *Whose story? Translating the Verbal and the Visual in Literature for Young Readers*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 85–96.
- Kalliala, Marjatta (2015). Uskonto, kulttuuri ja lapsuus. *Uskonto lapsuuden kulttuureissa*. Toim. Martin Ubani, Saira Poulter & Arto Kallioniemi. Helsinki: Lasten Keskus, 15–34.
- Luumi, Pertti (2002). Kerronnan kriisi. *Kertomus on tie: Sadut ja raamatunkertomukset lasten maailmassa*. Toim. Hilikka Ylönen & Pertti Luumi. LK-kirjat. Helsinki: Lasten Keskus, 74–88.
- McKinney, Philip II (2013). John Wesley on the Formative Reading of Scripture and Educating Children. *The Journal of Discipleship & Family Ministry* 4:1. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=17&sid=ce599ea7-29d5-4a5e-b83a-6be4c00e5e3e%40sessionmgr4007> (luettu 7.11.2019).
- Mikkola, Kati (2017). Uskonnosta opettaminen. *Uudistuva uskonnonopetus*. Toim. Pekka Iivonen & Virpi Paulanto. Helsinki: Kirjapaja, 11–34.
- Oittinen, Riitta (2008). Tekstilaji ja strategia: Ajatuksia kaunokirjallisesta kääntämisestä. *Alussa oli käännös*. Toim. Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen. 2. painos. Tampere: Tampere University Press, 165–185.
- Puustinen, Kaisa (2020). *Jumala pyörähti pari tanssiaskelta: Lastenraamatut funktionaalisen ekvivalenssin valossa*. Väitöskirja. Itä-Suomen Yliopisto. Jyväskylä: Grano Oy.
- Radday, Yehuda T. & Athalaya Brenner (1990). *On Humour and the Comic in the Hebrew Bible*. Sheffield: Almond Press.